

לפרשת וישב – תשע"ז

שלוות הצדיקים

ארז לקס

פרשתנו פותחת עם שני הפסוקים הבאים שבראייה ראשונית נראים פשוטים: (א) "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" (ב) "אלה תולדות יעקב בן שבע עשרה שנה" וכו'.

בקריאה נוספת של הפסוקים עולים מספר נושאים שמצריכים ביאור ורבים מהפרשנים עמדו על משמעותם:

מהו הקשר של סוף פרשת וישלח (שושלת אלופי עשו ומלכי אדום) לתחילת פרשת וישב? מילת וישב, ובעצם כל הפסוק הראשון – מה בא לחדש לנו? אנו כבר יודעים שיעקב נמצא בארץ כנען לאחר שחזר מהמפגש עם לבן ועשו.

מה עניינו של הפסוק השני בפרשה - מה הקשר שלו לפסוק הראשון? ומהי משמעות "אלה תולדות יעקב יוסף"?

נסתייע בפירושו של רש"י לפסוק ב' שמביא את המדרש: "יעקב אבינו ע"י שביקש לישב בשלוה בעוה"ז נדדווג לו שטנו של יוסף"

משמעותו הפשוטה של המדרש היא שיעקב, לאחר תלאות רבות – לבן, עשו ושכם מגיע בחזרה למגורי אביו בארץ כנען ושם הוא מקווה להגיע אל המנוחה ואל הנחלה. ואז קופץ עליו רוגזו ('שטנו' – לפי גרסאות אחרות) של יוסף. באופן פשוט רוגזו של יוסף הוא איזשהו סיבוך שמגיע דרך יוסף שבא ל'אתגר' את יעקב עם כל הסיפור של מכירת יוסף והירידה למצרים.

נתמקד בחלק הראשון – 'ביקש יעקב לישב בשלוה' -יש כאן תמיהה גדולה על המדרש! מה היא אותה שלווה אשר לה משתוקק יעקב אבינו? מי שהעידה עליו התורה שהוא "איש תם יושב אהלים", מי ששקד 14 שנה בישיבת שם ועבר, מבלי לעלות על ערש יצועיו! האם אפשר לחשוד באיש מעלה שכזה שכל רצונו הוא בשלווה? בבטלה?

ה'שפת אמת' במקום מביא את אותו מדרש אך מסביר אותו באופן הפוך כמעט לגמרי! מסביר ה'שפת אמת' שיעקב אבינו ביקש לישב – משמעותה של הישיבה כאן היא מלשון שבת – שבת היא גרעין הזמן, הנקודה היסודית ללא הקליפות, השורש שאליו טפלים כל קליפות העולם הזה. יעקב לאחר שמתגבר על הקליפות (=התמודדויות) של עשו ולבן זוכה ומגיע למצב של שבת – מצב של עולם עליון, אחדותי שבו כל הקליפות מתבטלות וטפלות אל השורש.

אך יעקב לא מסתפק במצב זה הוא ממשיך לפסוק ב' – "אלה תולדות יעקב יוסף" ההמשך הישיר של יעקב הוא יוסף – מלשון תוספת ובהקשר כאן מדובר על תוספת שבת. משמעותה של תוספת שבת היא בעצם הגעגוע והחשק של האדם בכל ימות השבוע לשבת. דהיינו – האדם לא מסתפק בלהשיג את עניין השבת ועולם הבא אלא הוא תובע שעולם שלם זה יופיע גם בימות החול!

כשיעקב מבקש לישב בשלווה הוא ממש לא מתעייף או רוצה לנוח! – אדרבה!! הוא רק רוצה להתקדם עוד ועוד! לקחת את הנקודה של הישיבה, של שבת ולהמשיך אותה לימות החול כלומר הוא רוצה שהשלווה, השלמות תהיה גם בעולם הזה.

במשמעות הזאת של הדברים, קפץ עליו רוגזו של יוסף הוא בעצם מעין יצר הרע שמתנגד ליעקב ברגע שהוא מופיע את בחינת יוסף – זה קורה דרך הסיבוך של מכירת יוסף שהוא דבר שהפוך לגמרי עם האחדות שמבטאת שבת ושאותה רוצה יעקב – היא מבטאת את הפירוד בין האחים.

מדרש נוסף על אותו פסוק מבטא את אותו עניין ממש בצורה חדה: "וישב יעקב משל לאחד שהיה מהלך בדרך וראה כת של כלבים ונתיירא מהם וישב לו ביניהם כך כיון שראה יעקב אבינו עשו ואלופיו נתיירא מהם וישב לו ביניהם"
כשיעקב מפחד מאלופי עשו, הדרך שלו להתמודד איתם ובעצם עם כל אתגר בעולם הזה היא לא באופן של בריחה וחיפוש אחר השלווה אלא דווקא בהתמודדות ובירור מעמיק של עולם הזה – עבודה שמשייכת גם את הצדדים הרעים של עולם הזה לעולם שכולו שבת.